

«Lo *vasletz* de Nantuoill / ferí mielz de son bran», Riambau de Vaqueiras, al costat de «un *valletz* li dis c'anatz era a sparvier» en la Vida de Guillem de Cabestany; i així mateix en la forma catalana: «Mena *vayletz* e mans garsons, / e ganren lebriers e bracons» en la *Vida de Sant Honorat* (Rayn. v, 471a); allà en particular és la forma gascona: Comenge «*bailet* valet; domestique» (Dupleich, *Di. Pat. St. Gaudens*), aran. *bailet*.

La forma *varlet* es continuà dialectalment en cat., si bé lleument alterada en *garlet* 'vailet, sagal' recollida a la Garrotxa (Olot, les Preses, AORBB v, 233), amb una *g-* que deu ser deguda a una contaminació; potser la d'una variant cat. del fr. *garçon*, o més aviat per la de *sagalet*, diminutiu de *ságal*. Si en cat. i gallo-romànic aquest significat el prengué el diminutiu *VASSOLLITOS, en alguns parlars italians el trobem també en l'homòleg VASSALLOS: així en el parlar de Iesi (Marques) «*vasallo*: ragazzaccio di strada» (ZRPb. XXXIV, 698).

Modernament el mot s'aplica encara a l'ajudant dels pastors, pagesos etc.: «va passar un pastoret - que al coll porta la samarra / cinc balas que el pastó té - al front las hi ha plantadas: / —A mi no 'm reca 'l morí, --- / sinó que 'm matí un *vaylet* - que no té cap fil de barba», S. XVII, *Romillo*, 110.10, MilàF (recoll. per Verdagner). Però també s'aplica com a terme afectiu, almenys a totes les comarques des del Llobregat cap al Nord, a tota mena de noiets al volt dels 10 anys, en particular els de classe modesta: «cinc *vailets* de samarreta blava ---», Ruyra (*Les Senyoretas del Mar*); «*vaylet* més emmarat! Tot ell és una viciadura», Pons Mass. (*Trascant* p. l. S., 20).

Verdagner, que impressiona, com autoritat, en tenia un concepte pejoratiu, quasi 'trinxeiraire', car escrivia a Pin i Soler, autor d'«--- el llibre --- *Regles morals y de bona criança* --- bons consells que dóna als petits --- si'ls sabessen seguir, es veurien menos *baylets* y més infants» (1892, *Epist.* VII, 55). No és el concepte que se'n té generalment, només 'noieta eixerit que va per la seva', com en «El *Vailet* del pa», el tendre conte de Noller, on és el diligent repartidor d'un forner: «un noi espigadet --- puja amb dos pans llargaruts ---» (O. C. VII, 3.1, 54f.).

En els nostres dies només ha restat viu en el Principat, però no a les Illes. Observant l'ús d'Ausiàs («petit *vaylet* qui va cercant senyor ---»), el DFgra. el declara mot antiquat a Mall., per «pâge jove o allot» (625b).

Figuradament el mot s'aplicà a diversos instruments (eines de menestrals etc.) que tenen per fi aguantar drets altres objectes (tal com un patge aguantava les antorxes, o les llances del seu senyor). Amb aquest caràcter el mot apareix amb solucions en part diferents del grup *-sl-*, i algunes alteracions per contaminació: *vailet* 'eina de ferro, barra doblegada formant angle agut, que serveix als fusters per subjectar una peça de fusta damunt el taulell' (Bna., pall., ribag., *AlcM*); «instrument de fusta per cloure les espardenyas» (DAg.); amb variants *ballet*, *baylet*, i d'altres en *AlcM*.

És mall. *barlet* «hierro grueso de la figura de un siete, de que usan los carpinteros», amb remissió a *ballet*, en el *Dicc. Mat.* per «Unos Amigos»; partint de *barlet*, per contaminació de *barril*: *barrilet*, i per influència de *mosso*, que també s'usa amb el mateix sentit: *marlet* i *mallet* (men.: Moll, *Misc. Alcover*, 449; escrit *mellet*); la forma *barrilet* s'explica millor si tenim en compte que aquest diminutiu de *barril*, en oc. sofrí en part síncope: *barlet*, *barlon* «petit barril», PDPF.

També s'estén a diversos parlars occitans en aquest sentit figurat: aran. *bailet* 'bailet de fuster', Albigès *baiet* «instrument de fer qui sert à tenir le bois, sur l'établi d'un menuisier» (Gary); a Arrens (H.-Pyr.) *bailet* 'cert ferro a l'extrem («topfgestell») dels clemàstecs', que recull Rohlf, ANSL CLXII, 318 (indicant que en diversos parlars francesos el mateix objecte s'anomena *servante*, *chambrière* o *cuisinière*); arag. *barlete* «pieza de hierro, en figura de 7 o de martillo, que, atravesando el banco de carpintero, sirve para sujetar a él las piezas que se labran» (Borao); i també en basc el mateix objecte s'anomena a la Sule *neškatua*, pròpiament 'criada, serventa' (PIEB XXII, 12, amb gravat p. 10; *Litbl.* LV, 122). En el gascó comenger hi ha «*bailet*, de porte: appui» (Dupleich).

Com veurem a VASSALL el cèlt. *VASSALLOS documentat com a llatí a França c. l'a. 800; i ja abans es troba VASSUS a la Llei Sàlica, c. l'a. 500, aplicat de primer a un criat o serf, i més tard als vassalls. Com sigui que -ITROS és justament de substrat gèl·lic que ha donat el sufix romànic *-et* (cf. BARRET), és de creure que el sufix -ITROS, que ha donat el romànic *-et*, és justament de substrat gèl·lic, és de creure que l'ètimon de *vaslet/vailet* ja vingué format des del cèltic (cf. BARRET).

S'ha dit de vegades que *vaslet* resultava d'una síncope de VASSALL-ITROS; però això no pot ser perquè la -A- interna no sofreix mai síncope: ni en francès, menys encara en oc. ant.; i la -LL- doble també hi hauria oposat trava. Però els sufixos en -LO- simple són molt descabdellats en cèltic, com en moltes llengües indoeuropees; per tant partint del tema VASSO- de *vasos* era d'esperar que es pogués formar un derivat dim. VASSO-L-ITROS; és cert que segons Pedersen (Vgl. *Gramm. d. Kelt. Spr.* II, 54, i § 372.1) les formacions en -E-LO- són freqüents en cèltic, i les en O-LO-, més rares; per tant també es podria tractar d'un tipus *VASSELITROS: en un i altre la síncope de la vocal havia de produir-se normalment i des d'antic; cf. més sobre això en el DECH v, 749a1-37.

DERIV.: *Vaileta* 'criada': «la que-u tixqué / e ordidora / fon la traydora / de la cambra / --- / ordenà presa / aquella nit / a son marit, / perquè dormís / --- / com se'n calà / una gran tassa, / ell begué'n massa: / lo fort dormir / fon tost morir; / e les *vayletes*, / tan indiscretas, / mogueuen crits: / foren sentits / per los veïns / ---», JRoig (*Spill*, 1555). *Vailetada*.

+VAIVELLA sens dubte error de lectura per *nau-nella* o *naynella* (variant de NEULELLA) en un ms.